

Przeciwdziałanie zagrożeniu dla bezpieczeństwa państwa związanemu z działalnością obcych wywiadów

Conditions for counteracting the threat to state security related
to the operations of foreign intelligence agencies

Abstrakt: W wyniku szpiegostwa mogą zostać wyrządzone znaczne szkody na rzecz bezpieczeństwa państwa. Wykrywanie zagrożenia opiera się na czynnościach operacyjno-rozpoznawczych. W wyniku zebrania dowodów na działalność obcych wywiadów możliwe do podjęcia są kroki administracyjne i dyplomatyczne. Najczęściej konieczne będzie wszczęcie postępowania karnego.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, obcy wywiad, kontrwywiad, szpiegostwo

Abstract: As a result of espionage, significant damage to the state security can be caused. Hazard detection is based on operational and surveillance intelligence. As a result of collecting evidence for the presence of foreign intelligence agencies, administrative and diplomatic steps are possible. Most often it also will be necessary to initiate criminal proceedings.

Keywords: security, foreign intelligence, counterintelligence, espionage

Wprowadzenie

Zdobywanie i utrzymywanie określonego poziomu bezpieczeństwa to jeden ze strategicznych celów racjonalnie rządzonych państw¹. Ujawnienie władzom obcego państwa szczegółów dotyczących dziedziny wojskowej, przygotowań obronnych, planów działania na wypadek wojny, położenia ekonomicznego kraju, stosunków z państwami ościennymi, wreszcie wewnętrznych stosunków politycznych może zagrażać nie tylko kłęską militarną, ale nawet utratą niepodległości. Szpiegostwo zagraża więc całości

¹ W. Fehler, *O pojęciu polityki wewnętrznej bezpieczeństwa państwa*, "Studia Prawnoustrojowe", nr 23, 2014, s. 203.

i niepodległości państwa, wobec czego jest rzeczą zrozumiałą, iż należy możliwie najskuteczniej bronić się przed tym niebezpieczeństwem², aby zapewnić bezpieczeństwo ustrojowe³⁴.

Zarówno siatki, jak i afery szpiegowskie, przygody agentów i superagentów usiłujących wykraść lub w inny sposób pozyskać tajemnice innych państw, prawdziwe czy też wymyślone, według uznania autorów książek oraz scenarzystów filmów o tematyce szpiegowskiej, cieszą się dużym zainteresowaniem szerokiej publiczności⁵. Tematyka szpiegowska, inspirowana prawdziwymi wydarzeniami, nieodmiennie obecna jest w polskiej kinematografii⁶. Wybrane fakty były inspiracją dla książek pisanych przez byłych funkcjonariuszy wywiadu, w tym H. Bosaka⁷ czy A. Makowskiego⁸. Problematyka tzw. gier wywiadów stanowiła też tematykę prac habilitacyjnych np. M. Minkiny⁹ czy Z. Siemiątkowskiego¹⁰.

Doniesienia medialne wskazują na ujawnienie osób pracujących na rzecz wywiadu amerykańskiego¹¹, białoruskiego¹², czy chińskiego¹³. Zdecydowanie jednak najwięcej uwagi poświęca się przypadkom ujawnionej współpracy z wywiadem rosyjskim¹⁴.

² T. Taras, *Przestępstwo szpiegostwa w świetle nowego kodeksu karnego z 1969 r.*, "Palestra", nr 3, 1970, s. 7-8.

³ P. Swoboda, *Ugrupowania rządzące a służby specjalne w okresie transformacji systemowej w Polsce*, [w:] K. Łabędź (red.), *Transformacja systemowa w Polsce - wybrane aspekty*, Kraków 2012, s. 71.

⁴ Autor rozumie pojęcie jako ochronę podstawowych interesów państwa z punktu widzenia jego przetrwania oraz niezakłóconego funkcjonowania.

⁵ Ł. Roman, G. Winogrodzki, *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa*, wyd. Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Józefów 2016, s. 5.

⁶ Serial *Pogranicze w ogniu* w reżyserii A. Konica czy mini-serial *Akwarium, czyli samotność szpiega* w reżyserii A. Krauzego.

⁷ *Rezydent z Genewy. Z tajemnic polskiego wywiadu 1972-1974*, Warszawa 1995; *Werbownik. Z tajemnic polskiego wywiadu 1973-1974*, Warszawa 1992; *Oficer centrali. Z tajemnic polskiego wywiadu 1974-1976*, Warszawa 1996; *Wnuk generała. Z tajemnic polskiego wywiadu 1976-1978*, Warszawa 2000; *Rezydenci i agentki. Z tajemnic polskiego wywiadu 1978-1980*, Warszawa 2004; *Wywiadowcza wizja. Z tajemnic polskiego wywiadu 1980-1981*, Warszawa 2006.

⁸ *Tropiąc Bin Ladena. W afgańskiej matni 1997-2007*, Warszawa 2012.

⁹ M. Minkina, *Wywiad w państwie współczesnym. Rozprawa habilitacyjna*, Warszawa 2011.

¹⁰ Z. Siemiątkowski, *Wywiad a władza. Wywiad cywilny w systemie sprawowania władzy politycznej PRL*, Warszawa 2009.

¹¹ *Oficer WSI ponownie sądzony za szpiegostwo*, <https://www.wprost.pl/87225/Oficer-WSI-ponownie-sadzony-za-szpiegostwo.html>. (23.02.2006).

¹² *Były oficer ABW skazany za szpiegostwo odwołuje się od wyroku*, <https://polskatimes.pl/byly-oficer-abw-skazany-za-szpiegostwo-odwoluje-sie-od-wyroku/ar/11462519>. (16.11.2016)

¹³ *Szpiegdy w rękach ABW. Zatrzymani Polak i Chińczyk*, <https://www.wprost.pl/kraj/10182766/szpiegdy-w-rekach-abw-zatrzymani-polak-i-chinczyk.html>. (11.01.2019)

¹⁴ *Prawnik z zarzutem szpiegostwa na rzecz Rosji. Kim jest Stanisław Sz?*, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/prawnik-z-zarzutem-szpiegostwa-na-rzecz-rosji-kim-jest-stanislaw-sz,478956.html>, (17.10.2014); *Polski oficer szpiegował na rzecz Rosji?*, <https://www.defence24.pl/polski-oficer-szpiegowal-na-rzecz-rosji>, (16.10.2014); B. Węglarczyk, W. Czuchnowski, *Zły poręcznik*,

W literaturze przedmiotu padło stwierdzenie, że rosyjski wywiad, najbardziej istotny z punktu widzenia interesów państwowych Rzeczypospolitej Polskiej oraz położenia geopolitycznego¹⁵, to obecnie główny przeciwnik polskiego kontrwywiadu; jest uważany przez ekspertów na całym świecie za najlepszy w wykorzystywaniu osobowych źródeł informacji¹⁶.

Współpraca z obcym wywiadem jako zjawisko

Zadania związane z ochroną przed zagrożeniami wewnętrznymi wypełnia przede wszystkim Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW). Zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego obejmuje działania kontrwywiadowcze, mające na celu rozpoznanie i udaremnienie¹⁷ zagrożeń ze strony obcych służb specjalnych, działania gwarantujące bezpieczeństwo ekonomiczne, ochronę przed działaniami terrorystycznymi oraz proliferacją broni masowego rażenia¹⁸. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego w latach 2010-2014 publikowała coroczne raporty ze swojej działalności.

Ujawnione incydenty dotyczących działalności obcych wywiadów zaprezentowano następująco:

W Raporcie z działalności ABW za 2009 r. ujawniono, że w lutym 2009 r. ABW zatrzymała obywatela Federacji Rosyjskiej podejrzanego o działalność na rzecz rosyjskiego wywiadu wojskowego GRU, a ponadto, że w 2009 r. toczyło się przed Sądem Okręgowym w Białymstoku postępowanie karne przeciwko byłemu funkcjonariuszowi ABW (informatykowi w białostockiej delegaturze ABW), który oskarżony był o działanie na rzecz obcego wywiadu oraz ujawnienie tajemnicy państwowej i służbowej. Oskarżony, jak wynika z treści Raportu: *utrzymywał kontakty z Olgą Solomenik, obywatelką Białorusi podejrzewaną przez ABW o działanie na rzecz białoruskiego wywiadu*¹⁹.

W Raporcie z działalności ABW za 2010 r. zawarto informację, że około 300 dyplomatów akredytowanych w Polsce to funkcjonariusze obcych służb specjalnych²⁰.

<http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/4094708/Zly-porucznik>, (17.06.2004).

¹⁵ A. Lebedowicz, *Istota szpiegowstwa w polskim prawie karnym*, "Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury", nr 2, 2017, s. 46.

¹⁶ M. Górka, *Rola i zadania kontrwywiadu w obszarze funkcjonowania państwa z uwzględnieniem wybranych aspektów polityki bezpieczeństwa III RP*, "Środkowoeuropejskie Studia Polityczne", nr 2, 2017, s. 119.

¹⁷ A. Hernacka, *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa ze szczególnym uwzględnieniem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Zarys problematyki*, "Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania UKW w Bydgoszczy", nr 7, 2015, s. 167.

¹⁸ Z. Grzegorowski, *Instytucja «służby specjalne» a rzeczywistość funkcjonowania państwa polskiego. Wybrane zagadnienia*, "Studia Gdańskie. Wizje i Rzeczywistość", nr VIII, 2011, s. 47.

¹⁹ *Raport z działalności ABW za 2009 rok*, "Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego", nr 2, 2010, s. 202.

²⁰ *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2010 r.*, Warszawa 2011, s. 30.

Ponadto wskazano, że 22 grudnia 2010 r. Sąd Okręgowy skazał Tadeusza Juchniewicza – jak określiła go ABW – *rosyjskiego szpiega, nie korzystającego z immunitetu dyplomatycznego* – na 3 lata pozbawienia wolności za szpiegostwo na rzecz Rosji, następnie w wyniku zabiegów ABW wydalonego z Polski w 2011 r.²¹ Ponadto wskazano, że od czasu wejścia w życie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeksu karnego²² (k.k.) do końca 2010 r., *polskie prokuratury prowadziły jedynie 21 postępowań karnych w sprawach szpiegowskich*, z czego 9 zakończyło się skierowaniem aktu oskarżenia do sądu, a z tej liczby w 6 sprawach zapadły wyroki skazujące. Ujawniono także, że w 2009 r. ABW prowadziła 6 śledztw dotyczących szpiegostwa, a w 2010 r. 4 śledztwa²³.

W 2011 r. kontrwywiad ABW ujawnił działalność dwóch obywateli Białorusi, którzy realizowali zadania zlecone przez białoruski wywiad, a także podjął wobec nich działania zapobiegawcze – wystąpił do wojewody mazowieckiego o cofnięcie im zezwoleń na osiedlenie się w Polsce²⁴.

Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w roku 2012 r. nie zawierał również szczegółowych, co dotychczas opisane, informacji o działalności obcych wywiadów²⁵. W 2013 r. prowadzono jedno postępowanie przygotowawcze o szpiegostwo określone w art. 130 k.k. w związku z art. 270 k.k.²⁶

Ponadto ujawniono, że kontrwywiad ABW wdrożył wobec rosyjskiego oficera Służby Wywiadu Zagranicznego (SWR) procedurę uznania go za *persona non grata* i wpisania na listę osób niepożądanych w Polsce, co było skutkiem prowadzenia przez niego agresywnych działań wywiadowczych zagrażających bezpieczeństwu RP²⁷, oraz po zebraniu materiałów potwierdzających, że jeden z przebywających w naszym kraju przedstawicieli Wspólnoty Niepodległych Państw jest kadrowo związany z tamtejszymi służbami specjalnymi – a jednocześnie może realizować zadania na rzecz wywiadu innego państwa – ABW wystąpiła z wnioskiem o cofnięcie mu zgody na legalny pobyt w Polsce i wydalenie go z terytorium RP. Podjęto również formalne kroki wobec jednego z obywateli Republiki Białorusi, podejrzanego o realizację działań godzących w bezpieczeństwo i interesy RP. ABW na podstawie zgromadzonych informacji negatywnie zaopiniowała wniosek dotyczący uznania go za obywatela RP, który ostatecznie został odrzucony²⁸.

²¹ Ibidem, s. 31.

²² Tekst jednolity z dnia 20 lipca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600).

²³ *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2010 r.*, Warszawa 2011, s. 31.

²⁴ *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 24.

²⁵ *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2012 r.*, Warszawa 2013, s. 20.

²⁶ *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2013 r.*, Warszawa 2014, s. 21.

²⁷ Ibidem, s. 20.

²⁸ Ibidem.

Natomiast z kolejnego raportu odczytać można, że w wyniku złożonych działań operacyjnych zrealizowanych w 2014 r. ABW ustaliła i zatrzymała pod zarzutem szpiegostwa obywatela RP narodowości rosyjskiej (posiadał on równocześnie obywatelstwo Federacji Rosyjskiej), który był podejrzewany o współpracę z wywiadem wojskowym Federacji Rosyjskiej – GRU. W październiku 2014 r. uznano również za *persona non grata* dwóch rosyjskich dyplomatów, którzy prowadzili działania niezgodne ze statusem dyplomatycznym²⁹. Ponadto efektem przedsięwzięć ABW zrealizowanych w 2014 roku było zatrzymanie i aresztowanie obywatela Białorusi, któremu Prokuratura Apelacyjna w Warszawie przedstawiła zarzut prowadzenia działalności wywiadowczej przeciwko RP, a także wydalenie z terytorium naszego kraju attaché wojskowego ambasady Białorusi w Polsce – ustalonego oficera białoruskich służb specjalnych³⁰.

W wyniku rozpoznania przedsięwzięć podejmowanych na terytorium RP przez obce służby wywiadowcze wszczęto 4 śledztwa w związku z uzasadnionym podejrzeniem popełnienia przestępstwa szpiegostwa stypizowanego w art. 130 k.k. i 132 k.k. – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego w roku 2014 prowadziła ogółem 5 postępowań przygotowawczych o tym charakterze³¹.

Jednak, jak się wskazuje w literaturze, ta statystyka nie odzwierciedla rzeczywistej skali problemu, tj. faktycznych działań obcych służb specjalnych operujących na terenie naszego kraju, a w konsekwencji realnych zagrożeń z ich strony³². Można przypuszczać, że dogodnym miejscem prowadzenia działalności wywiadowczej są regiony graniczące z Polską, a zwłaszcza obwód kaliningradzki³³.

Współpraca z obcym wywiadem jako przestępstwo

W polskim prawie karnym przewidziano karalność szpiegostwa. Jak podnoszono w doktrynie, szpiegostwo to problem szczególnie delikatny, a zarazem trudny i skomplikowany³⁴, godzący w podstawy bezpieczeństwa lub obronności³⁵.

²⁹ *Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2014 r.*, Warszawa 2015, s. 15.

³⁰ *Ibidem*, s. 16.

³¹ *Ibidem*.

³² F. Fetke, *Szpiegostwo w polskim prawie karnym – czy istnieje potrzeba zmian legislacyjnych?*, "Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego", nr 3, 2010, s. 94.

³³ M. Minkina, *Zagrożenia wywiadowcze dla Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego*, "Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne", nr 3, 2009, s. 169.

³⁴ T. Taras, *Socjalistyczne prawo karne w walce ze szpiegostwem*, "Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G", nr 5, 1954, s. 267.

³⁵ J. Muszyński, *Przestępstwa przeciwko podstawowym interesom politycznym i gospodarczym PRL w Kodeksie karnym z 1969 r.*, "Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny", nr 1, 1972, s. 61.

Nie każde zachowanie, które w potocznym rozumieniu będzie mieściło się w zakresie pojęciowym szpiegostwa, spotka się z reakcją prawnokarną. Jak wskazano w literaturze, pojęcie szpiegostwa nie doczekało się właściwej i wyczerpującej egzegezy, jakkolwiek jest to czyn bezpośrednio godzący w bezpieczeństwo zewnętrzne państwa. Stan ten można tłumaczyć m.in. tym, że działanie sprawcy szpiegostwa charakteryzuje się dużą złożonością, a także zmiennością powodującą, iż ujęcie tych sytuacji w wąskie ramy przepisu ustawy stwarza określone i często niedające się usunąć trudności³⁶.

Skuteczność walki ze szpiegostwem uzależniona jest w znacznym stopniu od ustawodawstwa antyszpiegowskiego³⁷. W Kodeksie karnym nie zdefiniowano bliżej omawianej problematyki, przyjmując kazuistycznie, że odpowiedzialność karną poniesie ten, kto:

- 1) bierze udział w działalności obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej (zagrożenie karą pozbawienia wolności od roku do lat 10);
- 2) biorąc udział w obcym wywiadzie albo działając na jego rzecz, udziela temu wywiadowi wiadomości, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej (zagrożenie karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3);
- 3) w celu udzielenia obcemu wywiadowi wiadomości określonych, których przekazanie może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej, gromadzi je lub przechowuje, wchodzi do systemu informatycznego w celu ich uzyskania albo zgłasza gotowość działania na rzecz obcego wywiadu przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej (zagrożenie karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8);
- 4) działalność obcego wywiadu organizuje lub nią kieruje (zagrożenie karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności).

Komentatorzy są zgodni, że penalizacja szpiegostwa chroni bezpieczeństwo zewnętrzne RP³⁸. Ochronie prawnokarnej podlegają elementy istotne dla zapewnienia suwerenności RP. Przedmiotem ochrony są więc te elementy, które składają się na bezpieczeństwo zewnętrzne, jak: niepodległość, integralność terytorialna, konstytucyjny ustroj, konstytucyjne organy RP, podstawy bezpieczeństwa i obronności RP, moc

³⁶ S. Hoc, *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] L. Gardocki (red.), *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym. System Prawa Karnego*, tom 8, Warszawa 2018.

³⁷ S. Hoc, *O tak zwanym szpiegu i terroryście koronnym*, "Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego", nr XLIII, 2017, s. 153.

³⁸ J. Muszyński, *Przestępstwa przeciwko podstawowym interesom politycznym i gospodarczym PRL w Kodeksie karnym...*, op. cit., s. 63.

obronna RP oraz inne jeszcze elementy bezpieczeństwa zewnętrznego, które mogą być przedmiotem zainteresowania obcego wywiadu, a których przekazanie wiadomości może wyrządzić szkodę RP³⁹.

Tylko wystąpienie tak opisanych zachowań pozwala na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej. Ma to określone konotacje praktyczne. Skoro ustawodawca określił, że aby możliwe było ukaranie sprawcy, jego zachowanie musi być zwrócone przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, a co za tym idzie przedmiotem czynności wykonawczej w zakresie deklarowanej gotowości, nie są wszelkie przekazywane obcemu wywiadowi informacje, jedynie te wiadomości, których przekazanie obcemu wywiadowi może wyrządzić szkodę Rzeczypospolitej Polskiej. A więc nie będzie penalizowane prowadzenie działalności wywiadowczej na szkodę innego państwa.

Stąd Sąd Apelacyjny w Warszawie prawomocnie uniewinnił oskarżonego o to, że w okresie od dnia 30 września 2003 r. do października 2004 r. w Warszawie zgłosił gotowość działania na rzecz wywiadu Federacji Rosyjskiej przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej w ten sposób, że po nawiązaniu kontaktu z kadrowym pracownikiem wywiadu Federacji Rosyjskiej – występującym jako III sekretarz ambasady w Warszawie, co najmniej jedenastokrotnie spotkał się z nim w różnych lokalach gastronomicznych na terenie Warszawy, przy czym spotkania miały charakter tajny, i zadeklarował albo co najmniej godził się, za wynagrodzeniem, na przekazywanie informacji, o które zwróci się do niego wymieniony pracownik wywiadu Federacji Rosyjskiej⁴⁰.

Zwrócenie się do przedstawicieli placówek państw obcych z ofertą działania na rzecz obcego wywiadu, wyczerpującego znamiona szpiegostwa, jeżeli nie dochodzi do przyjęcia oferty przez obcy wywiad, stanowi usiłowanie podjęcia się działalności na rzecz tego wywiadu⁴¹, albowiem składając ofertę podjęcia się działalności na rzecz obcego wywiadu, czyni się zadość wymogowi *bezpośredniości* do zachowania będącego wypełnieniem dyspozycji⁴².

Zauważyć trzeba, że w Kodeksie karnym nie użyto terminu *szpiegostwo*, natomiast posłużono się pojęciem *obcego wywiadu*, nie nadając mu precyzyjnego wyjaśnienia. Według jednego z postulatów rozumienie pojęcia *obcego wywiadu* należy ograniczyć jedynie do takiego, którego mocodawcą jest inny podmiot prawa międzynarodowego,

³⁹ K. Wiak, *Komentarz do art. 130 k.k.*, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Legalis, Warszawa 2019; S. Hoc, *Komentarz do art. 130 k.k.*, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018.

⁴⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 stycznia 2008 r., sygn. akt II AKa 404/07 (24 stycznia 2008).

⁴¹ Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego – Izba Wojskowa, sygn. akt U 2/73 (12 grudnia 1973).

⁴² Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Wojskowa, sygn. akt WK 10/09 (18 czerwca 2009).

działający w sposób tajny, a celem jego działania jest zdobywanie i przetwarzanie informacji dotyczących państwa obcego, które mogą być wykorzystane w działalności państwa wywiadu⁴³.

Według Sądu Najwyższego *obcy wywiad* to służba specjalna obcego państwa, wykonująca zadania związane ze zdobywaniem wiadomości o innych państwach oraz opracowywanie tych wiadomości do użytku państwa, dla którego taka służba wywiadowcza pracuje⁴⁴.

Przeciwdziałanie działalności obcych wywiadów

Rozpoznawanie, przeciwdziałanie i zwalczanie – dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa⁴⁵ – szczególnie groźnych przestępstw, jak szpiegostwa i przestępstw o charakterze terrorystycznym, wymaga nadania właściwym służbom odpowiednich narzędzi prawnych⁴⁶.

Po zatrzymaniu oficera Wojska Polskiego, który był podejrzany (a następnie został skazany) o szpiegostwo na rzecz Federacji Rosyjskiej, jeden z komentatorów ocenił w mediach, że:

(...) złapanie szpiega zawsze jest problemem dla kontrwywiadu. Powinien on dążyć do tego, by mieć kontrolę nad osobą, którą podejrzewa się o szpiegostwo. To przyznanie się, że nie udało się przeprowadzić właściwej gry operacyjnej, która powinna zmusić taką osobę do podjęcia współpracy z naszymi służbami⁴⁷.

Wypowiedź ta ogniskuje złożoność materii składającej się na przeciwdziałanie działalności obcych wywiadów. Z jednej strony wypracowana przez lata metodologia pracy podmiotów odpowiedzialnych za kontrwywiad wskazuje na konieczność szczegółowego poznania zasad, metod i sposobów działania oraz ustalenia kontaktów osoby podejrzewanej o szpiegostwo⁴⁸. Przeciwwagą dla tych wymogów jest wynikająca z Konstytucji RP zasada legalizmu. Zgodnie bowiem z jej art. 7 organy władzy publicznej

⁴³ J. Kulesza, *Komentarz do art. 130 k.k.*, [w:] R. Zawłocki, M. Królikowski (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom I. Komentarz do artykułów 117–221*, Warszawa 2017.

⁴⁴ Wyrok Sądu Najwyższego, sygn. akt Rs 10/71 (11 listopada 1971).

⁴⁵ T. Kuć, *Funkcje służb specjalnych RP w świetle regulacji prawnych*, "Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie", nr 37, 2016, s. 136.

⁴⁶ S. Hoc, *O tak zwanym szpiegu...*, op. cit., s. 153.

⁴⁷ L. Kister, *Zatrzymanie szpiega to przyznanie się do pewnej porażki*, <https://www.tvp.info/17255532/zatrzymanie-szpiega-to-pryznanie-sie-do-pewnej-porazki> (15.10.2014).

⁴⁸ K. Passella, *Niektóre problemy moralne dotyczące działalności wywiadu cywilnego państw demokratycznych*, "Zeszyty Naukowe WSiP", nr 1, 2014, s. 160.

działają na podstawie i w granicach prawa. Takie ustalenie powinno implikuje z kolei bezwzględny obowiązek wszczęcia postępowania karnego w sprawach dotyczących szpiegostwa, który winien następnie przeradzać się w dążenie do uzyskania wyroku skazującego w przypadku zebrania dowodów na popełnienie przestępstwa szpiegostwa.

Ukształtowany stan prawny nie pozwala na porozumienia pozaprocesowe, takie jak odstąpienie od oskarżenia za popełnienie określonego przestępstwa w zamian za np. współpracę z organami procesowymi. Wyjawienie okoliczności przestępstwa popełnionego wspólnie z innymi osobami może wpłynąć na nadzwyczajne złagodzenie kary, ale nie mieści się w katalogu możliwych przesłanek do umorzenia postępowania karnego. Stosownie do art. 303 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego⁴⁹ (k.p.k.) jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, wydaje się z urzędu lub na skutek zawiadomienia o przestępstwie postanowienie o wszczęciu śledztwa, w którym określa się czyn będący przedmiotem postępowania oraz jego kwalifikację prawną, a stosownie do art. 304 §2 k.p.k. instytucje państwowe, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora.

Rozstrzygnięto także, że niewykonanie nakazu przewidzianego w art. 304 § 2 k.p.k. może stanowić przestępstwo stypizowane w art. 231 § 1 lub 2 k.k. wówczas, gdy funkcjonariusz publiczny zobowiązany na podstawie tego przepisu do denuncjacji nie zawiadamia o przestępstwie ściganym z urzędu, pomimo świadomości tego, że je popełniono, oraz gdy sam ma świadomość tego, iż przekracza uprawnienia lub nie dopełnia obowiązków, i przez to działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego⁵⁰. Przy czym trzeba mieć na uwadze, że celem postępowania karnego jest m.in. wykrucie sprawcy przestępstwa i pociągnięcie go do odpowiedzialności⁵¹.

Przy takich determinantach funkcjonowania jak opisane powyżej przeciwdziałanie aktywności obcych wywiadów polegać musi przede wszystkim na identyfikacji wrogich podmiotów oraz zbierania dowodów działalności przestępczej, aby na ich podstawie można było zastosować właściwe środki karne lub administracyjne⁵². Ponadto możliwe jest wykorzystanie środków właściwych dla prawa dyplomatycznego, takich jak nakaz opuszczenia terytorium RP przez członka personelu dyplomatycznego lub konsularnego

⁴⁹ Tekst jednolity z dnia 14 września 2018 r. (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987).

⁵⁰ Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Wojskowa, sygn. akt WA 1/08 (12 lutego 2008).

⁵¹ Art. 2 ust. 1 pkt 1 k.p.k.

⁵² M. Górka, *Rola i zadania kontrwywiadu w obszarze funkcjonowania państwa z uwzględnieniem wybranych aspektów polityki bezpieczeństwa III RP...* op. cit., s. 108.

(Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych⁵³, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r.), gdzie w art. 9 pkt 1 zapisano:

Państwo przyjmujące może w każdym czasie i bez obowiązku uzasadnienia swej decyzji zawiadomić państwo wysyłające, że szef misji bądź którykolwiek z członków personelu dyplomatycznego misji jest persona non grata albo że którykolwiek inny z członków personelu misji jest osobą niepożądaną (...).

Zasady pracy operacyjnej opisano m.in. w publikacjach jawnych: Instrukcjach pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa (1945–1989)⁵⁴ czy Raporcie o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych w zakresie określonym w art. 67 ust. 1 pkt 1–10 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. *Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego* oraz o innych działaniach wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiący załącznik do Postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 lutego 2007 r. w sprawie podania do publicznej wiadomości Raportu o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁵.

⁵³ Dz.U. 1965, nr 37, poz. 232.

⁵⁴ T. Ruzikowski (red.), *Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa (1945–1989)*, Warszawa 2004.

⁵⁵ Raport o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych w zakresie określonym w art. 67 ust. 1 pkt 1–10 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. «Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego» oraz o innych działaniach wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiący załącznik do Postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 lutego 2007 r. w sprawie podania do publicznej wiadomości Raportu o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2007 r., nr 11, poz. 110), 2007.

Podstawą do dalszych czynności jest profilaktyczne monitorowanie określonych środowisk i uzyskiwanie informacji o zachowaniach mogących wskazywać na udział w działalności obcego wywiadu. Informacje takie mogą zostać przekazane w ramach współpracy międzynarodowej (podnosi się, że w obliczu współczesnych zagrożeń szczególnie instytucje kontrwywiadowcze muszą nawiązywać współpracę ze wszystkimi organizacjami mogącymi zaproponować pomoc informacyjną i operacyjną⁵⁶) albo pozyskane jako informacje własne. Drugi z przypadków zawiera przede wszystkim dane uzyskane w drodze czynności operacyjnych zarówno od źródeł osobowych, dokumentów, jak i wyniku zastosowania techniki operacyjnej, a także dowody pozyskane w ramach postępowań karnych w innych sprawach.

Nie wchodząc w tym miejscu w rozważania na temat legalności określonych działań, przywołać można publikacje opisujące zdarzenia historyczne, polegające na instalowaniu podsłuchów na terenie placówek dyplomatycznych⁵⁷ czy zakładaniu podsłuchów telefonicznych przedstawicielstwom dyplomatycznym⁵⁸ (na okoliczność taką wskazują także współczesne doniesienia prasowe⁵⁹).

Jeżeli podstawę uzyskanej wiedzy stanowią informacje operacyjne przedstawione za pomocą notatki służbowej, to jest oczywiste, że w takiej sytuacji wymagane jest dokonanie oceny ich wiarygodności. Samo przypuszczenie popełnienia przestępstwa nie jest wystarczające do wszczęcia postępowania karnego. Uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa musi mieć oparcie w zebranych materiale dowodowym. Przy czym sama notatka nie może stanowić dowodu uzasadniającego wszczęcie postępowania karnego⁶⁰.

W takich okolicznościach konieczna jest weryfikacja informacji własnych i zebranie materiału dowodowego w prawidłowej formie, w tym w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych⁶¹. Weryfikacja ta może przebiegać np. poprzez rozpytania albo uzyskiwanie informacji od źródeł osobowych. Sprawdzenia informacji własnych

⁵⁶ A. Rogala-Lewicki, *Służby specjalne a organy władzy państwowej – relacje instytucjonalne*, Forum Studiów i Analiz Politycznych im. Maurycego Mochnackiego, 2011, s. 10.

⁵⁷ P. Pleskot, *Technika w służbie. Środki techniczne stosowane w inwigilacji zachodnich dyplomatów przez kontrwywiad PRL*, [w:] P. Skubisz, W. Skóra (red.), *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w.*, t. 2, Szczecin 2015, s. 581.

⁵⁸ D. Czerwiński, *Działania aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec zachodnich placówek dyplomatycznych w Trójmieście na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX w.*, "Ślupskie Studia Historyczne" nr 19, 2013, s. 232.

⁵⁹ B. Węglarczyk, W. Czuchnowski, *Zły porucznik*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/4094708/Zly-porucznik> (17.06.2004).

⁶⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie, sygn. akt II AKa 284/05 (10 stycznia 2006).

⁶¹ W. Przecherka, S. Nowak, *Udział służb specjalnych w zapewnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, [w:] J. Falecki, R. Kochańczyk, P. Sowizdraniuk (red.), *Współczesne uwarunkowania zarządzania bezpieczeństwem wewnętrznym państwa*, Katowice 2018, s. 96.

można także dokonywać w trybie czynności sprawdzających na podstawie art. 307§5 k.p.k. Czynności te nie mogą trwać dłużej niż 30 dni, a w ich toku nie jest możliwe przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego ani czynności wymagających spisania protokołu, o których mowa w art. 147 k.p.k.

Natomiast stosowanie kontroli operacyjnej musi zostać poprzedzone zajęciem niezbędnych warunków uzasadniających takie działania w świetle regulacji prawnych.

Uznanie, że działanie obcych służb na terenie RP prowadzone na szkodę innego państwa nie wypełnia znamion szpiegostwa w rozumieniu art. 130 k.k., prowadzi do sytuacji, że w przypadku uzyskania podejrzeń o prowadzeniu takiej działalności brakuje w istocie możliwości jej rozpoznawania przy użyciu kontroli operacyjnej⁶². Uprawnienia operacyjne powszechnie uważa się za główne narzędzie, przy pomocy którego ABW realizuje swoje zadania ustawowe⁶³.

Na przykładzie Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, której zadaniem ustawowym jest rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstwa szpiegostwa⁶⁴, można wskazać, że prócz takich uprawnień jak legitymowanie, kontrola osobista czy przeglądanie zawartości bagaży wyróżnia się kontrolę operacyjną, kontrolę korespondencji, zakup kontrolowany i przesyłkę niejawnie nadzorowaną. Jak się wskazuje w literaturze przedmiotu, czynności te nie mogą być, co do zasady, podejmowane w celu uzyskania faktycznej podstawy prowadzenia sprawdzeń. Niemożność ta wynika pośrednio z przepisów prawnych, przede wszystkim zaś z istoty specjalnych czynności operacyjnych⁶⁵.

W przypadku uznania, że zebrano wiarygodne informacje o przestępstwie szpiegostwa, możliwe jest stosowanie tzw. specjalnych czynności operacyjno-rozpoznawczych – kontroli operacyjnej, kontroli korespondencji, zakupu kontrolowanego i przesyłki niejawnie nadzorowanej. Przy czym, co do zasady, kontrola operacyjna stosowana jest na mocy postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie, gdy inne środki okazały się bezskuteczne albo będą nieprzydatne.

⁶² F. Fettek, *Możliwości ścigania sprawców przestępstwa szpiegostwa na szkodę państwa sojuszniczego – uwagi de lege ferenda*, "Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego" nr 12, 2015, s. 90.

⁶³ M. Bożek, K. Walczuk, *Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego – organizacja i funkcjonowanie na tle uwarunkowań prawnych*, wyd. Kancelaria Adwokacka P. Walczuk, Warszawa 2014, s. 129.

⁶⁴ D. Laskowski, *Prawne podstawy funkcjonowania służb specjalnych z perspektywy potrzeb obronnych państwa*, "Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej", nr 2, 2014, s. 64.

⁶⁵ D. Pożaroszczyk, *Czynności sprawdzające a proces karny. Wzajemne związki i relacje. Rozprawa doktorska*, Warszawa 2013, s. 228.

Kontrola operacyjna prowadzona jest niejawnie i polega na:

- 1) uzyskiwaniu i utrwalaniu treści rozmów prowadzonych przy użyciu środków technicznych, w tym za pomocą sieci telekomunikacyjnych;
- 2) uzyskiwaniu i utrwalaniu obrazu lub dźwięku osób z pomieszczeń, środków transportu lub miejsc innych niż miejsca publiczne;
- 3) uzyskiwaniu i utrwalaniu treści korespondencji, w tym korespondencji prowadzonej za pomocą środków komunikacji elektronicznej;
- 4) uzyskiwaniu i utrwalaniu danych zawartych w informatycznych nośnikach danych, telekomunikacyjnych urządzeniach końcowych, systemach informatycznych i teleinformatycznych;
- 5) uzyskiwaniu dostępu i kontroli zawartości przesyłek.

Zakup kontrolowany polega na dokonaniu w sposób niejawnie nabycia lub przejęcia przedmiotów pochodzących z przestępstwa, ulegających przepadkowi albo których wytwarzanie, posiadanie, przewożenie lub którymi obrót są zabronione, a także przyjęciu lub wręczeniu korzyści majątkowej.

Niejawne nadzorowanie wytwarzania, przemieszczania, przechowywania i obrotu przedmiotami przestępstwa, które nie stwarza zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzkiego, określane jest mianem przesyłki niejawnie nadzorowanej.

Zasadą wynikającą z zapisów normatywnych jest, że w przypadku uzyskania dowodów pozwalających na wszczęcie postępowania karnego lub mających znaczenie dla toczącego się postępowania karnego, Szef ABW przekazuje Prokuratorowi Generalnemu wszystkie materiały zgromadzone podczas stosowania kontroli operacyjnej.

Takie uwarunkowania wskazują na ograniczone możliwości decydowania o sposobie zakończenia prowadzonych czynności podejmowanych w sprawach o szpiegostwo. W szczególności nie wyłącza konieczności pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej chęć prowadzenia kombinacji operacyjnej czy gry operacyjnej⁶⁶.

Wyjątek jednak stanowi prowadzenie postępowania przeciwko osobie, która nie podlega orzecznictwu polskich sądów karnych (np. osoby objęte immunitetem dyplomatycznym i immunitetem konsularnym). Postępowanie karne prowadzone wobec takich osób należy umorzyć⁶⁷. Umorzenie postępowania karnego nie wyklucza zastosowania sankcji o charakterze dyplomatycznym (wydalenie z kraju), czy też podejmowania wobec takiej osoby dalszych czynności operacyjno-rozpoznawczych, w tym zmierzających do pozyskania takiej osoby do współpracy ze służbami specjalnymi.

⁶⁶ Terminologia jak w projekcie ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych z 7.2.2008 r. (druk sejmowy nr 353 Sejmu RP VI Kadencji http://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/projekty/353_p.htm).

⁶⁷ Art. 17 §1 pkt 8 k.p.k.

Istnieje też możliwość wykorzystania dowodów zebranych w postępowaniu karnym na potrzeby postępowania administracyjnego⁶⁸, np. dotyczące wydania decyzji w przedmiocie zobowiązania do powrotu cudzoziemca czy odmowy udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt na terytorium RP.

Podsumowanie

Uwarunkowania przeciwdziałania zagrożeniu dla bezpieczeństwa państwa związanego z działalnością obcych wywiadów ukształtowane zostały w odniesieniu do rozwiązań administracyjnych, dyplomatycznych i karnych. Przy czym większość uprawnień przyznano tym podmiotom, do których ustawowych obowiązków należy przeciwdziałanie przestępstwu szpiegostwa. Uprawnienia organów mogących przedsięwziąć czynności operacyjno-rozpoznawcze są dalece większe od uprawnień organów administracji, które mogą wykorzystywać w toczących się postępowaniach administracyjnych.

Sąd dokumentowanie (ustalenie materiału dowodowego) dotyczące przewodniego zagadnienia pracy opiera się przede wszystkim na informacjach pozyskiwanych w postępowaniach karnych (ew. na etapie przed wszczęciem postępowania karnego). Ustawodawca w zasadzie nie pozostawił możliwości decyzji co do sposobu wykorzystania zebranych informacji wobec osób, przeciw którym może być prowadzone postępowanie karne. W takiej sytuacji osobom podejrzanym o udział w przestępstwie szpiegostwa powinny zostać postawione zarzuty popełnienia przestępstwa, w konsekwencji skutkujące skierowaniem przeciwko nim aktu oskarżenia.

W praktyce rozwiązanie takie czyni bezużyteczną możliwość prowadzenia gry operacyjnej wobec osób mających immunitet dyplomatyczny, albowiem zadenuncjowanie ich współpracowników nie pozostanie bez wpływu na możliwości pracy operacyjnej w stosunku do takich osób.

Nie ma natomiast nakazu wykorzystywania zebranych w postępowaniu karnym dowodów do celów postępowania administracyjnego. Tutaj od dysponenta materiału dowodowego zależeć będzie dalsze postępowanie. Trzeba mieć na uwadze, że pewnym ograniczeniem w swobodnym dysponowaniu zebranymi dowodami będą względy obronności, bezpieczeństwa państwa, ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub interes Rzeczypospolitej Polskiej. Tak więc o ile dla zapewnienia powyższego wymagane będzie posłużenie się zebranym uprzednio materiałem dowodowym, jego dysponent powinien dokonać stosownego rozporządzenia.

⁶⁸ Por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego, sygn. akt II GSK 211/16 (15 grudnia 2016 r.).

Nie ma także obowiązku stosowania środków dyplomatycznych. Ich zastosowanie będzie zawsze od sytuacji dyplomatycznej, relacji bilateralnych, spodziewanych korzyści, a także przewidywanych reperkusji.

Zauważyć trzeba brak skoordynowanego modelu decyzyjnego dotyczącego podejmowania czynności wobec konieczności przeciwdziałania działalności obcych wywiadów. W postępowaniach administracyjnych ABW powierzono rolę analityczną, zmierzającą do wskazywania potencjalnych zagrożeń i sugerowania adekwatnych rozwiązań. W przypadku postępowań karnych rolą ABW jest wykonywanie określonych czynności w śledztwach, które formalnie prowadzone są przez prokuratury. Natomiast w postępowaniach sądowych udział ABW nie został przewidziany. Decyzje o krokach dyplomatycznych pozostają w kompetencji Ministra Spraw Zagranicznych. Sprawność zaprezentowanego, rozproszonego modelu wymaga z pewnością dalszych badań.

Bibliografia

- Bożek M., Walczuk K., *Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego – organizacja i funkcjonowanie na tle uwarunkowań prawnych*, wyd. Kancelaria Adwokacka P. Walczuk, Warszawa 2014.
- Były oficer ABW skazany za szpiegostwo odwołuje się od wyroku, <https://polskatimes.pl/byly-oficer-abw-skazany-za-szpiegostwo-odwoluje-sie-od-wyroku/ar/11462519>, (16.11.2016).
- Czerwiński D., *Działania aparatu bezpieczeństwa Polski Ludowej wobec zachodnich placówek dyplomatycznych w Trójmieście na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX w.*, "Słupskie Studia Historyczne", nr 19, 2013.
- Fehler W., *O pojęciu polityki wewnętrznej bezpieczeństwa państwa*, "Studia Prawnoustrojowe", nr 23, 2014.
- Fetke F., *Możliwości ścigania sprawców przestępstwa szpiegostwa na szkodę państwa sojuszniczego – uwagi de lege ferenda*, "Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego", nr 12, 2015.
- Fetke F., *Szpiegostwo w polskim prawie karnym – czy istnieje potrzeba zmian legislacyjnych?*, "Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego", nr 3, 2010.
- Górka M., *Rola i zadania kontrwywiadu w obszarze funkcjonowania państwa z uwzględnieniem wybranych aspektów polityki bezpieczeństwa III RP*, "Środkowoeuropejskie Studia Polityczne", nr 2, 2017.
- Grzegorzowski Z., *Instytucja «służby specjalne» a rzeczywistość funkcjonowania państwa polskiego. Wybrane zagadnienia*, "Studia Gdańskie. Wizje i Rzeczywistość", nr VIII, 2011.
- Hernacka A., *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa ze szczególnym uwzględnieniem Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Zarys problematyki*, "Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania UKW w Bydgoszczy", nr 7, 2015.
- Hoc S., *Komentarz do art. 130 kk*, [w:] R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2018.

- Hoc S., *O tak zwanym szpiegu i terrorście koronnym*, "Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego", nr 43, 2017.
- Hoc S., *Rozdział II. Przepięstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] L. Gardocki (red.), *Przepięstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym. System Prawa Karnego*, tom 8, Warszawa 2018.
- Kister Ł., *Zatrzymanie szpiega to przyznanie się do pewnej porażki*, <https://www.tvp.info/17255532/zatrzymanie-szpiega-to-pryznanie-sie-do-pewnej-porazki>, (15.10.2014).
- Kuć T., *Funkcje służb specjalnych RP w świetle regulacji prawnych*, "Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie", nr 37, 2016.
- Kulesza J., *Komentarz do art. 130 k.k.*, [w:] R. Zawłocki, M. Królikowski (red.), *Kodeks karny. Część szczegółowa. Tom I. Komentarz do artykułów 117–221*, Warszawa 2017.
- Laskowski D., *Prawne podstawy funkcjonowania służb specjalnych z perspektywy potrzeb obronnych państwa*, "Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej", nr 2, 2014.
- Lebiedowicz A., *Istota szpiegostwa w polskim prawie karnym*, "Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury", nr 2, 2017.
- Minkina M., *Wywiad w państwie współczesnym. Rozprawa habilitacyjna*, Warszawa, 2011.
- Minkina M., *Zagrożenia wywiadowe dla Unii Europejskiej i Sojuszu Północnoatlantyckiego*, "Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne", nr 3, 2009.
- Muszyński J., *Przepięstwa przeciwko podstawowym interesom politycznym i gospodarczym PRL w Kodeksie karnym z 1969 r.*, "Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny", nr 1, 1972.
- Oficer WSI ponownie sądzony za szpiegostwo*, <https://www.wprost.pl/87225/Oficer-WSI-ponownie-sadzony-za-szpiegostwo.html> (23.02.2006).
- Passella K., *Niektóre problemy moralne dotyczące działalności wywiadu cywilnego państw demokratycznych*, "Zeszyty Naukowe WSFiP", nr 1, 2014.
- Pleskot P., *Technika w służbie. Środki techniczne stosowane w inwigilacji zachodnich dyplomatów przez kontrwywiad PRL*, [w:] P. Skubisz, W. Skóra, *Studia nad wywiadem i kontrwywiadem Polski w XX w.*, t. 2, Szczecin, 2015.
- Polski oficer szpiegował na rzecz Rosji?*, <https://www.defence24.pl/polski-oficer-szpiegowal-na-rzecz-rosji>, (16.10.2014)
- Pożaroszczuk D., *Czynności sprawdzające a proces karny. Wzajemne związki i relacje. Rozprawa doktorska*, Warszawa 2013.
- Prawnik z zarzutem szpiegostwa na rzecz Rosji. Kim jest Stanisław Sz?*, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/prawnik-z-zarzutem-szpiegostwa-na-rzecz-rosji-kim-jest-stanislaw-sz,478956.html>, (17.10.2014).
- Przecherka W., Nowak S., *Udział służb specjalnych w zapewnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, [w:] J. Falecki, R. Kochańczyk, P. Sowizdraniuk (red.), *Współczesne uwarunkowania zarządzania bezpieczeństwem wewnętrznym państwa*, Katowice 2018.
- Raport o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed

wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych w zakresie określonym w art. 67 ust. 1 pkt 1–10 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. «Przepisy wprowadzające ustawę o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego oraz ustawę o służbie funkcjonariuszy Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego» oraz o innych działaniach wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiący załącznik do Postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 lutego 2007 r. w sprawie podania do publicznej wiadomości Raportu o działaniach żołnierzy i pracowników WSI oraz wojskowych jednostek organizacyjnych realizujących zadania w zakresie wywiadu i kontrwywiadu wojskowego przed wejściem w życie ustawy z dnia 9 lipca 2003 r. o Wojskowych Służbach Informacyjnych wykraczających poza sprawy obronności państwa i bezpieczeństwa Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Monitor Polski z 2007 r., nr 11, poz. 110), 2007.

- Raport z działalności ABW za 2009 rok, "Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego"*, nr 2, 2010.
- Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2010 r.*, Warszawa 2011.
- Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2011 r.*, Warszawa 2012.
- Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2012 r.*, Warszawa 2013.
- Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2013 r.*, Warszawa 2014.
- Raport z działalności Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego w 2014 r.*, Warszawa 2015.
- Rogala-Lewicki A., *Służby specjalne a organy władzy państwowej – relacje instytucjonalne*, Forum Studiów i Analiz Politycznych im. Maurycego Mochnackiego, 2011.
- Roman Ł., Winogrodzki G., *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa*, wyd. Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Józefów 2016.
- Ruzikowski T. (red.), *Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa (1945–1989)*, Warszawa 2004.
- Siemiątkowski Z., *Wywiad a władza. Wywiad cywilny w systemie sprawowania władzy politycznej PRL*, Warszawa 2009.
- Swoboda P., *Ugrupowania rządzące a służby specjalne w okresie transformacji systemowej w Polsce*, [w:] K. Łabędź (red.), *Transformacja systemowa w Polsce – wybrane aspekty*, Kraków 2012.
- Szpiedzy w rękach ABW. Zatrzymani Polak i Chińczyk*, <https://www.wprost.pl/kraj/10182766/szpiedzy-w-rekach-abw-zatrzymani-polak-i-chinczyk.html>, (11.01.2019)
- Taras T., *Przestępstwo szpiegostwa w świetle nowego kodeksu karnego z 1969 r.*, "Palestra", nr 3, 1970.
- Taras T., *Socjalistyczne prawo karne w walce ze szpiegostwem*, "Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio G", nr 5, 1954.
- Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego – Izba Wojskowa, sygn. akt U 2/73 (12 grudnia 1973).
- Węglarczyk B., Czuchnowski W., *Zły porucznik*, <http://classic.wyborcza.pl/archiwumGW/4094708/Zly-porucznik>, (17.06.2004)
- Wiak K., *Komentarz do art. 130 k.k.* [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz* Warszawa 2019.